

РАДА

газета політична, економічна і літературна

виходить що-дня, окрім понеділків

Рік другий.

Адреса редакції і головної контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. д. 6.
біля Золотих воріт.

Телефон 1458.

Умови передплати на рік 1907:

3 пристанкою і пересилкою: на рік 6 карб., на півроку 3 карб. 25 коп., на 3 міс. 1 карб. 75 коп., на 1 міс. 65 к., окрем. № 4 коп.

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Автори рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більші статі, до друку негодні, переходять в редакції 3 місяці і видаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу видаються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок поперед тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платять за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз.

Театр Т-я Грамотности.

Т-во укр. арт. під орудою Миколи Садовського.

Сьогодні 18 сент., **Житейське море**. Комед. на 4 д. Карпенко-Виставлено буде: М. Завьковська, Дієві люди: М. Завьковська, Г. Борисоглібська, З. Діброва, П. Колесничка, В. Левченко, М. Мічонко, М. Марченко, О. Полянська, Л. Хуторна та ін. д. д. М. Садовський, Г. Березовський, М. Вільшавський, Г. Ковалевський, О. Корольчук, М. Колесник, Г. Мар'яненко, К. Милович, С. Павлівський, О. Певний, В. Рапохін, С. Тобілевич та інші.

Початок вистав у 8 год. веч. Відповідальний режисер М. Садовський.

Гордський театр.

Дирекція С. В. Бригіна.

У вівторок 18 сент. **РИДЕЛТО**. Бер. уч.: Д-ки Шмід, Білявська. Д-л. Фернандец-дель, Кораль, Зелінський, Боссе, Тіховий і інші.

Початок о 8 год. веч.

19-го „РУС.ЛКА“, 20-го „ДУВРОВСКИЙ“, 21-го „ФРА-ДЬЯВОЛО“.

ОДЧИНЕНО

Баннірський Дім

Д. Мерзвинського та К^о

на Хрещатику у д. № 27.

вийшла подвійна книжка (за серп. і верес.) журналу

„Літературно-Науковий Вістник“

Зміст: Іван Франко: Блкий шум (далі)—Ол. Маритчак: Я прозрів у дивну хвилю (вірш).—Микола Садовський: Мі театральні загадки (далі).—Мих. Грушевський: Богданові роковини. Олесь: Мой матери (вірш).—Вол. Винниченко: Великий Молох (в'єса на III розділі) (докінчене). Ю. Будає: Прокляте і стогін облягли (вірш) Мих. Грушевський: Студії з економічної історії України (далі)—Василь Мова (Лиманський): Старе гніздо й молоді стіхи (драматичні образи) (далі). В. Ю-ий: Національно-територіальні межі України і території інших областей Росії (далі).—Ів. Франко: Сфери віки і їх поет (далі).—М. Порш: До питання про автономію. М. Приймак: Тебе немає (вірш)—Мих. Лозинський: Герой з'єднання Італії (В соці роковини уродин Джозеппе Гарбальді)—Марія Гаррі: Здобутте Єрусалима, роман (далі).—Ів. Франко: Марко Вовчок.—Мих. Грушевський: На українській землі: Грім—та не згучі.—Мих. Лозинський: З Австрійської України.—В. Писнякський: На думські теми. Ф. Матушевський: З російського життя.—Закордонний: За границю.—Бібліографія: Записки Наукового Товариства в Шевченку у Львові, наукова часопись під ред. проф. Мих. Грушевського т. LXXVIII, кн. 4. Іван Джиджора: Ірослав Горинський: Причеплю до студий над „Валею“ І. Котляревського I част. В Коломи 1907.—Ів. Франко: М. Джабан: Чоловік і життя. Львів, накладом автора 1907.—Ів. Франко: Б. Я. М. Сумцов: Леонардо да Вінчі.—Гр. Трейман. А. Т. Грабіна.—Галлецько-Марія Сфорці, тираж Мілана—М. З.; свяц. Гр. Петров. „На божій дорозі“ переклади і видали В. П. та П. Юрєвич.—Гр. Сьогобонні; Проф. Мих. Грушевський.—Національний виступ і автономію; Український виступ: Єдинство или распадение России? Изъ польско-украинскихъ отишеній въ Галиціи; Движеніе политической и общественной украинской мысли въ XIX столітіи; Вопросъ объ украинскихъ каедряхъ и нужды украинской науки.—Ів. Диниджора;

„Літературно-Науковий Вістник“

український місячник літератури, науки і громадського життя, десятиріччя видання в році 1907 виходить з двох видань, Київським і Львівським, книжками по 12 аркушів друку. Редакція і головна контора: Київ, Прорізна, 20, кв. 3.

Передплата на цей рік приймається до 1-го жовтня, на цілий рік 6 руб., можна одначе прислати зразу тільки 2 руб., а потім принахити по 1 руб. 50 коп. три рази разом, як на виплат, 6 руб. 50 коп. і тоді контора висилатимуть книжки від восьмої початки, а перші видатимуться, як остання частина грошей буде прислана. Планше комплету за 1907 р. коштуватимуть по 8 р., як і попередніх років. За зміну адр. 30 к., можна почтовими марками. Поодинокі книжки кош. 75 к. Ся подвійна 1 р. 30 коп. Книжки на оказ висилаються за надісланням 50 коп.

Цими днями вийде чергова книжка журналу

„УКРАЇНА“

№ 9. Сентябрь.

Зміст.

ЧАСТИНА I.

I. П. Стебницький: З архива Д. Я. Мордовцева П. І. Стещенко. Історія української драми. Розділ V. (Далі). III. Андрий Яковлев. Намістники державці і старости господарського замку Черкаського в кінці XV і в XVI вв. IV. Сповідь вироучителя сектагана (Історія мого життя). З передмовою Г. Вашишвіча. (Кінець) V. С. Петлюра. Вірна 1786 року на київських чепців. VI. Бібліографія: а) Воспоминания Вл. Деботорія-Мокрєвца. С. П-ра б) Проф. М. Сумцов. Леонардо да Вінчі. Д. А-ко; в) Іван Крєпецький. Коридей російської критики і українське писемство I. В. І. Бєліський. С. Петлюра; г) Журнали агрономического совѣщанія при Киевской губернской управѣ съ участіемъ представителей потребителныхъ обществъ Киевской губернии. В. Садовський. VII. По журналу. VIII. Нові книжки.

ЧАСТИНА II.

I. С. Петлюра. Пам'яті Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) і 2 сентября П. С. П-ра. З українського життя: З діяльності українських політичних партій перед виборами. Українські кафедри до вищих шкілах на Україні. Репресії проти українських газет та інституцій. Редактор-видавець В. Науменко.

У Катеринославі

можна передплатувати і купувати на роздріб газету „РАДА“ в книгарнях Лозинської і Чуяна.—„Просвіщеніє“ на Проспекті.

Ціна газеті
РАДА
з доставкою і пересилкою в 1-го сентября до кінця року 2 карб. 25 к. За границю 3 карб. 50 коп.

Київ, 18 вересня 1907 р.
Вибори проходять при таких сумних обставинах, що партія, хоч трохи лівишим од октябристів, нема ніякої змоги розвинути своєї агітації. Повну волю зібратися й агітувати мають тільки ті організації, що при-

своїли собі назву „істинно-руських“ „патріотів“. Про участь у теперішній виборчій кампанії українських партій теж щось нічого не чути.

Очевидно, і на цей раз українські діячі не одважилися виступати самостійно, а прилучилися до російських організацій. Таке самовідречення, розуміється, для української справи робить велику шкоду. Зрідкається своєї власної фізіономії—це значить назавжди засужувати себе „пасти задніх“.

Не диво після цього, що коли зараз і проходять подекуди на Україні поступові виборці, то про погляди їх на автономію України, на українізацію шкіл, суда і т. и. ми нічого не знаємо.

Телеграфне агенство взагалі подає звістки неправдиві, навмисне затушовуючи партійні обличчя виборців. З телеграм од власних кореспондентів ми маємо поки що теж глухі звістки. Так напр. полтавський наш кореспондент телеграфує, що у Полтаві пройшов якийсь „український демократ“.

Маючи перед собою досвід перших двох виборчих кампаній, ми можемо сподіватися, що й тепер, не вважаючи на дуже лихі обставини, в третю Думу всеж таки пройдуть свідомі українці, хоч може статися, що їх тепер там буде ще менше, ніж було раніше.

Ідея відродження України не може вже вмерти, вона буде що-далі все більше ширитися і розвиватися в нашому народі.

Твердо переконані в цьому, ми висловлюємо тільки свій жаль, що ця виборча кампанія не дасть змоги українському народові ближче познайомитися з тими домаганнями, які виставляють наші політичні партії.

Живий голос.

(В справі переселення).

Заходи уряду коло розв'язання земельної справи ріжними бюрократичними способами, як от: виселенням на хутори, спрощенням земель за допомогою так званого „крестянського“ банку, переселенням людей на „вільні землі“ і т. и. знайшли собі вже добру оцінку і в громадянстві, і в пресі.

А ось що в приватному листі до мене пише про них людина, яка працює в самій переселенчеській організації на далекій чужині, серед нетрів та пуц.

„Осточортіла мені ця переселенчеська організація і бюрократична робота до нес plus ultra... „Безворадність, казенщина, що нищить усякий живий почин та суха формалістика відібрають цілу привчу часу на всякі „отписки, переноси, смета, сміти“ та ріжний бюрократичний хлам. Це все викликає таке почування, ніби тобі доводиться купатися у бочці багнюки... Гадав, що буде воля для особистої ініціативи й енергії, буде розумна... робота, але з кожним циркуляром з Пітера гвинт реакції все міцніш та міцніш пригнічує самостійність та розумність роботи... Судить сама. Під час моїх мандрівок... надійшов циркуляр одвести на той рік землі на 20.000 „душевыхъ долей“ себ-то: 20.000×15+ негодячі землі, всього не менш 500.000 десятин; ну, що ви на це скажете!.. Коли закрити очі на так звані „вільні землі“ і різати землю не обмежуючи себе жадними міркуваннями, то й тоді на превелику силу можна знайти тут придатних для хліборобства земель 25—30.000 десятин... Справу „землеустроєвства“ взяв до своїх рук сам Столипін та й розіслав тім губернаторам, де є вільні землі, циркуляри, щоб вони, моляв, кермувалися не здобутками експедиції Шербица, а встановили б для киргизів однакову мірку з переселенцями, тоб-то: залишили б їм по 15 десятин на мужеську душу (це при кочовому халяйстві!), а решту щоб одводили під переселенчеські оселі, але ж де сказано, що залишити киргизам: каміння, чи солончак, чи пісок... Воно, правда, й кам'янисті місця придувають для будинків або що, а може який розумний й хліб з них сече для переселенців... Ажже ж Гурко равє секти хліб з солони, то чом же не секти з камінючя!..“

Що до партійного впливу, треба констатувати, що становище незвичайно сумне. Форми організації залягаються, й навіть може статися розвиваються, але в них нема життя. До гуртів вжато не ходити, фабричні комітети не збираються, гроші теж, зібрання не викликають зацікавлення, літератури нема.

„Партійний вплив зменшується“, каже автор. Життя вимагає нових, ширших форм організації, воно вимагає істнування отвертих парламентських партій, котрих діяльність була б в'єс перед очима.

„В „Рускихъ Вѣдомостяхъ д. А. Жингарев доводить, що лозунг „сумної необхідности“ переймає всі паросі державного життя: починаються просвітні інституції, переживають ширити відомости про те, як борються з холєрою.

„Можна було б навести сотні й тисячі подібних прикладів, можна було б без кінця перелічувати всі перешкоди для культурної діяльности, що випливають з формулою „сумної необхідности“.

Ідеям октябристів належить честь одкриття цієї коротенької характеристики, такої могутньої в наші часи.

Всі в нас підняли й підняли цій формі

І от під впливом цих „циркулярів, распорядженій, предписаній, совершенно секретныхъ и еще болѣе секретныхъ...“ уся переселенчеська організація топчється, біжить на одному місці, кидається у всі боки, і справа йде чорт-зна як... „І оця метушня, „бѣгъ на вѣсть“, звється „платомерная діятедьность на пользу російскаго крестянства!“... Чи потрібні коментарі до цього живого голосу?

Гр. Сьогобонній.

3 газет та журналів.

„Товарищ“ в статті „Паспортний вопросъ и храмы науки“ звертає увагу на нову постанову про свідомість на право жити для студентів. Видаються ці студентські папшорти тільки тоді, коли студент в'єс плату в університет. На думку газети, зрозуміло, що університети, котрі істнують почасти на гроші, зібрані з студентів, дбають про охорону своїх інтересів.

„Але чи годиться для „храма науки“ оддавати в жертву участю „строгости“ студента, що має довг перед собою „alma mater“? Коли за науку треба платити, то неуплата може повести тільки до одного—можна позбавити права ходити на лекції, але ні в якому разі не можна через це оддавати студентів в руки поліції. Вивести з студентів гроші через паспортний гайт, „вєручно“ для видних просвітних інституцій, все одно, до якого відомства вони належать.“

І справді, хіба то так треба, щоб в студентів одібрали на час їх перебування в університеті ті документи, що завіряють особу російського „громадянина“ й доводять, що він має право на істнування.

„Вашій просвітній інституції досить показати свідчення про скінчення середньої школи, як доказ на право поступити в вищу просвітну інституцію—оце й все; немає ніяких розумних підстав під час вчєня задержувати всі інші документи. Навіщо студент повинен жити не по своїй власній волі, а по волі пашпорту, котрий повинен лежати в канцелярії просвітної інституції, а по особливому свідочтву, яке замість пашпорту видає поліція? Через це в певні часи року, звязані з початком семестру та уплатою грошей, студент повинен дрижати за своє істнування, висувувати нагадування про участь, ходити туди? І яке відношення до всього цього має „храм науки“? Що може мати наука спільного з участком?“

Д. В. Коган в останній книжці „Образования“ в статті „О чємъ говорить действительность“ зазначає дуже цікаву тему—про смертність партійного життя. Коли ввати під розвагу тільки зовнішні відомости про партію, то вони здаються досить дужими. Напр., число членів с-д партії доходить мало не до 150 тисяч, рахуючи по числу членів лондонського в'єзду.

„Але ця цифра немає ніякої серйозної вартости. Та й число членів тільки один з показників життя партії. Друге, важіше питання—це інтенсивність життя, активність інтереса до партійних справ, нахил до партійної роботи, численість зібравнів, зріст сил та засобів, зріст авторитету партії в очах маси.“

Хіба може хоч одна революційна партія відомости—так, все це ми маємо?“ І автор приходить до сумного висновку, що справа стоїть погано.

Що до партійного впливу, треба констатувати, що становище незвичайно сумне. Форми організації залягаються, й навіть може статися розвиваються, але в них нема життя. До гуртів вжато не ходити, фабричні комітети не збираються, гроші теж, зібрання не викликають зацікавлення, літератури нема.

„Партійний вплив зменшується“, каже автор. Життя вимагає нових, ширших форм організації, воно вимагає істнування отвертих парламентських партій, котрих діяльність була б в'єс перед очима.

„В „Рускихъ Вѣдомостяхъ д. А. Жингарев доводить, що лозунг „сумної необхідности“ переймає всі паросі державного життя: починаються просвітні інституції, переживають ширити відомости про те, як борються з холєрою.

„Можна було б навести сотні й тисячі подібних прикладів, можна було б без кінця перелічувати всі перешкоди для культурної діяльности, що випливають з формулою „сумної необхідности“.

Ідеям октябристів належить честь одкриття цієї коротенької характеристики, такої могутньої в наші часи.

Всі в нас підняли й підняли цій формі

мулі й октябристи можуть тільки радіти та тишитися.

Ніхто краше за них та ширше не зрозумів все значіння „сумної необхідности“.

Але що ж станеться при таких умовах з державою, чи може розвиватися правильно її культурне життя? Очевидно, що ні.

„А чи розуміють дд. оборонці та лицарі „сумної необхідности“, що з цього може вийти? Трудно сказати.“

ЩО РОСІІ.

— Бюрократи. Гурт членів державної ради, що ухвалив на в'єзді в октябрі місяці встановити головні принципи аграрної справи, поміркувавши, прийшов до ось яких думок: Малоземельні зовсім не найбільша причина хліборобських владів, а головна причина цих владів та, що селяне не вміють як слід обробляти землю; не повинно встановити якийсь порядок, щоб хтось обов'язково мусив наділяти селян землею; примусово одібрали землю в приватних власників не повинно бути; заснувати державний земельний запас для малоземельних (треба: а) через привачення для його всієї казенної землі, б) землі, купленої казенно чи селянським банком в приватних власників. Таким міркуванням, як пише „Товарищ“, дуже спочувають праві члєни партії центра державної ради, так звані „єрмоловичи“, а лівіша частина висловить на в'єзді свої бажання.

— Доля священників-депутатів. „Русь“ сповідає, ніби вже в останнє затвердження в синоді присуди духовних консисторій над священниками, колишніми членами Державної Думи. Колокольнікова, Бриліантова та Архієпископа позбавлено священникого сану. Присуди вже мають законну силу, бо Колокольнікову, якому дано наказ спархіяльного начальства в Томську, задовольнений з його, а Архієпископа та Бриліантова, хоч і незадоволенні, але ж не хотіли подавати касаційну жалобу.

— Військовий нараз. Командуючі військовими округами, як сповідає „Товарищ“, наказали вартовим салдатам, як що вони беруть варту, пильно оглядати всі помешкання для арештованих в середній та знавдурю, оглядати та трусити всіх арештованих; упевнитись, що все, що єсть у хаті, не може бути зарядати для втечі арештованих. Як що трапляється втеча арештованого, начальники над вартото повинні сповіщати дежурного в справі вартування. Начальники над дівами кожного разу, як трапляється втеча, повинні робити пильне слідство і виказувати в штаб воєнної округи на тих, через чий недоліг сталася втеча. Начальникам військових частин зведено казати вартовим, що за невиконання обов'язків, через віщо трапляється втеча, вони одповідатимуть на підставі 153—159 статтів військового статуту, які карають воєнною тюрмою (в самотній камері) та дисциплінарним батальйоном до трьох років, а там, де заведено військовий стан, кару цю може бути значно збільшено.

— З'їзд діячів просвіти. „Рѣчь“ має відомости про те, що міністерство внутрішніх справ дало принципіальну згоду на загальноросійський в'єзд діячів шкільної просвіти, що має бути в Петербурзі. З'їзд улаштується з ініціативи „лиги образования“, з метою наукового та практичного обміркування справ, які стосуються до просвіти—вищої, середньої та нижчої та просвіти позашкільної. Всі підготовчі праці з в'єздом доручені особливому організаційному комітєтові, обраному радою ліги в серед учених людей, громадських діячів та людей, охочих працювати на в'єзді. Програма в'єзду буде виготовлена організаційним комітєтом і подана міністеру внутрішніх справ та просвіти і петербурзькому градоначальникові не пізніше, як 1 декабря 1907 року. Ліга просвіти хоче скликати в'єзд на 14—20 априля, але міністерство просвіти лишає при собі право, разом з радою ліги, призначити інший час для в'єзду.

У Фінляндії.

— Нова праця „сознаниє“. Оце недавно, як пише „Рѣчь“, до теріоцького ленмана приходив якийсь парубок, що назвав себе одним придворного фурмана Михайлом Абрамовим. Він казав землеманові, що знає, де пробуєє араз „Сашка Кривий“ (Половцов), потягнутий до суду за в'єство М. Герценштейна. Абрамов розказував ще, ніби йому

як мленові „союз русского народа“, відомо, що „союз“ загодиться до замаху на життя колишнього голови другої Державної Думи Ф. Володина. Абрамов хотів упередити Володина, щоб він берігся, але повинен був несподівано виїхати з Петербурга і переховуватися тепер у Фінляндії. Коли він згодом пішов до теоріоцької чайні, там його затримали люди, що були в чайні, бо побачили в його кивалі. Теріоцька адміністрація висилає Абрамова на батьківщину. На адміністрацію він зробив враження ненормальною людиною.

Сейм. 11 сентября в сеймі обміркували про заборону виробляти та продавати в Фінляндії горілку та інші горіллячі напівки. Горіллячними напівками поставлено звати ті, що мають у собі більше як 2 проенти алкоголю проти норми, встановленої для напівки, що вироблюються з зерна (пиво та інші). Алкоголю в цих напівках повинно по нормі бути не більше 8 про. Питання про втрати властителей горіллячних заводів через одо заборону оддано на обміркування комісії на підставі відомостів та заяв, поданих самими завідчиками. (Р.)

На Кавказі.

Сором Грузії. 7 сентября тифліські з царською пішотою ховали великого грузинського поета та громадського діяча Ілліо Григоровича Чавчавадзе, обраного дворянством на члена державної ради. Представники вищої кавказької адміністрації разом з намісником, шість єпископів, відомі громадські діячі, і мало не 20.000 звичайних громадян з мільйонами віників пішли за город, щоб пошанувати в останнє грузинського національного генія. Як поет і письменник, Ілля Чавчавадзе мав таке саме значіння для грузин, як Пушкін та Гоголь для росіян. І от такого національного вельдця вбито рукою злощастця. Звістка про це душогубство тяжко вразила всіх тифлісців. Більше як 50 років він стояв на чолі громадського життя свого народу і востаннє йому 12 років своїх творів. Правда, що в діяльності Чавчавадзе були плями. Вірмени, наприклад, обвинувачують його за ширення серед грузинського громадянства ледожерних погромних думок Величкі, якому покійний був другом. Ідеологи трудящих людей докоряли йому не раз за суперечність між його гуманними поглядами на волю і рівність усіх людей та негуманним використанням своїх привилегій чималого грузинського поміщика, властителя кількох сот навікріпачьких душ. Не вважаючи на ці плями, скалічене мертве тіло „великого Іллі“ каже, що в історію Грузії записано сторічку сорому... Як видно з снідства, поет Грузії загинув через непорозуміння з своїми навікріпачькими селянами, як жертва тієї ворожечі, що виростає серед грузинського народу на підставі феодального гніту. Це справді „сором Грузії“, як казали над труною оратори, сором, який присягує грузинськ-властителей подумати про становище народу, по те, до чого нарешті привадеуть Грузію словослів привилегій дворянства цієї країни, коли народний гнів не змидавася навіть над таким велетнем слова, як „великий Ілля“.

(Р'єч).

3 життя партії.

„Русь“ прочула, що польське лодбавице в третій Думі найперше про те, щоб скасовані були зміни виборчого закону, зроблені 3 люта. Наскільки лихий цей закон, видно з того, що з осередку російської держави один депутат припадає на 250.000 людей, а в Польщі аж на 800.000.

— Центральний комітет російської со-

ція-демокр. партії незабаром скличе загально-російську конференцію своєї партії. Порядок денний на конференції буде такий: 1) Тактика соціал-демократії в Державній Думі, в зв'язку з організацією думської фракції. 2) Стосунки з існуючими в партії фракц. центрами. 3) Встановлення міцніших зв'язків центрального комітету з місцевими організаціями. 4) Участь у буржуазних часописах. (Тов.)

ПО УКРАЇНІ.

У Києві. Ант обвинувачення в справі молодих українських письменників, між ними і де-яких співробітників припненої минулого року газети „Громадська думка“, вчора, 17-го сентября, вже деяким підсудним видано на руки. В пій справі до судової відповідальності потягнуто всього 12 душ. Усіх їх обвинувачують по 1 ч. 126 ст. карн. зак.—в належності до нелегальної, потайної організації. Копія акту обвинувачення обнімає аж 17 звичайних аркушових сторінок, писаних на машині. Судитиме київська судова палата.

Справа про київський погром розбірається в кітці октябрі або в початку ноябрі цього року.

Трус на пароході. Вночі проти 14-го сентября київська поліція з кількох десятків городових, що були на спеціально наготовленому казенному пароході „Головачев“, що виїхав з Києва униз по Дніпру, вже під самим Києвом спійняла пароход „Ридар“, і зробила на йому дуже пильний трус у пасажирів. Приводом до цього, як тепер говорять, було те, що пасажирів з цього пароходу, коли порівнялись під Каневою з могодою Т. Шевченка, бажали вшанувати пам'яті великого поета, гуртом заспівали „Рево та стогне Дніпр широкий“ і його „Заповіт“. Як виявилось, у Каневі на де похивались, як на політичну демонстрацію, й про цю „збірку“, ніби вворажену на пароході проф. Луцицьким, що таки справді був тоді поміж пасажирами, зараз же полетіла в Київ телеграма. Телеграма зробила бажаний вплив і от коло 4-х годин уранці за 25 верстов під Києвом казенний пароход спійняв „Ридар“, але нічого протизаконного, розуміється, не було знайдено і екскурсанти щасливо повернулися додому.

Три смертних кари. 17 сентября, на передвіті, в районі київської кріпости виконано три кари на смерть по приговору київського воєно-окржного суда. Покарано селяни: Салюка, Татарчука й Машуду, яких суд приговорив повісити за вбивство п'яти душ семьи Влещіна, в м-ку Льови на Поділлі.

3 Київщини. Хулугами. 16-го сентября в Святошині, під Києвом, було спалено цілу дачу д-ля Ліндстрема. Зараз в Святошині дачників майже нема, нема і поліції, а через те всякі місцеві хулугани роблять, що їм бажается, і навіть нападують на перехожих. От і 16-го сентября якісь хлопціого захопились шураляти камінням ва гурток людей, що вийшов з дачі Ліндстрема і йшов собі до станції. Щоб трохи напозити хулуганів, хтось з гурту взяв і вистрелив у повітря з рушниці. Хулугани ніби й справді злякались і розбіглись, але так може хвилину через 10 уже падала дача Ліндстрема. Як виявилось, воли побігли, обдали дачу керосином аж в кількох місцях і підпалили. Дача вигоріла до щенту.

Порання буряки. 3-го сентября в черкаському повіті по економіях гр. Бобринського вже розпочали ксати буряки. В економіях Миколайівській, Холдинській та Яблунівській поранять буряки по 30 коп. „од короби“. З 12-го сентября пішла смілянська цукроварня.

Буряки а де-яких економіях везуть під вартою інгушів, щоб діти не крали їх часом а всім. (Од власн. кор.)

Спростовання. Наш кореспондент з Черкащини просить спростувати надруковану в числі 204 „Ради“ замітку „Нещастя“, де сказано, що те нещастя сталося на ст. „Шуола“, півд.-захід залізні, тим часом як справді було на ст. „Пвітково“ той залізні.

3 Волині. Закрито почту. Тимчасовий поштово-телеграфний відділ в с. Шубкові, ровенського повіту, закрито.

3 Поділля. Заборона „мучок“. В м-ку Воцькових, ушського повіту, урядник Назаренко заборонив євреям вногражати на свої святки „кучки“, поклякнячись на якийсь шкряуляк. Страшник, виконуючи наказ урядника, ходив по єврейських хатах і роскидав „кучки“. (Києв. В.)

Помежа. Цими днями в селі Демидівці, вінницького повіту, з підпау гора економія в пані Ралле. Шкоди нароблено на 75 тис. кар.

Убивство. В с. Лисогриці, того ж вінницького повіту, біляся парубки і вбили аж два чоловіки.

Від самого маю в вінницькому повіті не було дощу. Пора уже й сіяти хліб, але проте соляне й досі не сіють. (Од власн. кор.)

3 Черкигівщини. Виправдано політичного. 11-го сентября в Черкигівській київській судової палати розглянула справу колишнього вчителя с. Юр'ївки П. Богдановського, якого обвинувачувано по 1 ч. 103 ст. й 2 та 3 пп. 129 ст. карн. зак. Вини не було доведено і суд д-ля Богдановського виправдав. До свого суду він просидів у тюрмі аж 7 місяців. (Києв. В.)

3 Полтавщини. Снарга політичних. Політичні в'язні в Лубках, в тюрмі, поскаржились на начальника тюрми, як повідомляють „Києв. Вєсти“, на начальника караула, якого обвинувачують в тому, що під час прогулянки він був в'язнів. 4-го й 10-го сентября побив Віркуна й Гульку, з яких до Гульки навіть довералось викликати лікаря. Протестуючи проти таких вчинків караульного, політичні одмовились ходити на прогулянку.

Помежі. 1-го сентября счинилась пожежа в с. Меркурівці, звільського повіту, під час якої в сільського писаря з його майном поторіли і податні тетраді та денники меркурівської сільської громади аж за 16 попередніх літ і так само сьогорішні й де-які невиконані ще папери.

8-го сентября ввечері в с. Комисарівці, звільського повіту, в економії С. Бразоли згоріли загощи. Загощи застраховані. (Од власн. кор.)

3 Харківщини. Бомби. В Харкові одо недавно було арештовано робітника з заводу Гельферіх-Саде, Копитіна, що зробив був замах ограбити д-ля Ромашова і в зв'язку з цим арештом було у його на квартирі зроблено трус. Під час тругу в його було знайдено кілька бомб і вибухових річей. (Утро.)

Нова гімназія. Хлоп'яча гімназія в Чугуєві, змізьського повіту, вже буде одкрита в самому близькому часі, бо, як повідомляє „Южний Край“, рада міністрів постановила видати потрібну для одкряття цієї гімназії суму грошей.

По зв'язках школах.

З київського університету.

Сьогорня о другій годніні відбується перша проба лекція Н. М. Снітці на тему „Польський переворот 1762 годі“, на аванія приват-лекція по кафедрі російської історії — Лейб проф. Лобода по історії української літератури читатимуться що-тижня в 6 аудиторій від 12 до 2 годні.

Пр.-доц. Петр почав лекції 17 вересня.

Студентів, які повинні одержати стіпен-

ді та пособія, прохают прийти в кабинет проректора.

Проф. Пурієвич запрошує математиків, бо бажать складати державні іспити прихити 19 вересня о 9 год. в ботанічний кабинет.

Дорпат. Товариство студентів-українців в Дорпаті змінило свою квартиру на 1907—8 шкільний рік: Великий Ринок № 14 і 1 сентября одчишло своє помешкання для членів.

Старих товаришів це пришло мало, але нових з українських губерній багато; особливо багато прибуло подольні-більш 50 чел. Нови земляки уже почали записуватися у членів — ва.

Товариство уже розпочало улаштування вистави. Обібрали комісії для цього, і хор почав розучувати пісні. Появились нові музичні та співчі сили і е надія окласти свій оркестр. Все отце дає можливість тарпо урядити вечер, дохід з якого піде на удержання — ва.

Серед дорпатського студентства самий спокійний настрій; можна з певністю ждати в біжущім семестрі спокійного академічного життя. Правда, се питання буде розв'язане на загальних зборах студентства. Складяться вони новим порядком.

Сей рік до університету прийнято більш 1000 чел. доверх попередньої норми. Міцнає дорпатські підвали плативо за квартири не менш 1/2. Тому квартири подорожчали, як і все життя. Але і дорогих квартир уже не стає. Тим товаришам, які співались приязню, доведеться пережити квартирний кризіс.

Тов-ву нашому д. К. І. Степенко прислав в подарунок свої музичні твори. (Од власн. кор.)

Засідання українського наукового товариства.

16 вересня в помешканні музично-драматичної школи М. Лисенка відбулося засідання Українського Наукового Товариства, на якому було прочитано два доклади: 1) д. члена проф. М. Грушевського „Хазяїнство польського магната на Задніпррові перед Хмельничшиною“ і 2) д. члена Ів. Степенка „Марко-Вовчок і його українські твори“.

Окрім членів т-ва з'явилось багато гостей, так що зала школи була цілком заповнена слухачами і багатьом довелось стояти в проходах.

Одкриваючи засідання, голова товариства проф. Грушевський зважив той приємний факт, що наукове зібрання українського товариства викликало такий живий інтерес у громадянства, доказом чому—велика сила гостей товариства і обиди, що товариство старіється по змові влаштувати такі засідання, що тяжко, або принаймі дівті на місяць.

В своїм докладі проф. Грушевський охарактеризував велике польське господарство на лівоберезі України XVII століття (до Хмельничшини), про яке польські історики (наприклад—А. Яблоновський) любять говорити як про велику культурну місію, котрою ніби-то виконувано польське магнатство на просторах займаних Задніпррові. Докладчик висловив ту думку, що польські лани всю свою „культуру“ місію звел до того, що експлуатували самим грабничим способом природні багатства краю, наприклад винищували ліси для того, щоб з повілу виробляти потали, який величкими масами вивозено до балтійського порту—Гданська (теп. Данціг); окрім експлуатації лісових багатств магнати старались на своїх величезних латифундіях визнаскувати наскільки можливо людність, обкладаючи її податками, при помочи монополізація в своїх руках права проінації (шриво купити й продавати горілку, мед, пиво), мливарського права, стягали собі сувої й фінансові доходи; користувались пави й натуральними доходами („поволощина“, дохід з бжильництва, 10 хнів хліборобської праці на рік). Хоча ці порядки в порівнянні з кривавим некроєм в Польщі а західній „Україні були й не так уже тяжкі для української людности, але вони й дуже обурювали; український хлібороб не мрявся з ними, вважаючи їх протієсною узурацією прорутку з вільної праці біля землі і свій протест виявляв у формі грізних вибухів, які врешті виявились в пожежу Хмельничшини. Яко цікаву ілюстрацію до своїх думок проф. Грушевський принів зміст одного документу,

який і був штральним пунктом його доклада. Се—коментар „кравіського каштеляна“ Коцецького, який він 1643 року ядав в аряду шхичевичі Дулюскому галицьку волюсть. Документ цей прирасло показує характер магнатського господарства на лівоберезі і во ролю в економічному розвитку краю, в який воно майже не вносило жадних вкладів, не вкладало інтенсивної праці бн землі, а обмежувалось просто експлуатацією його природних багатств і його мешаців—українських хліборобів та міщан.

Зараз після перого доклада було прочитано й другий—проф'арка Вовчка. Реферат д. Степенко співєсь найбільше над питанням про те, що вважати дієшим автором „Народних оповідань“—чи Марію Марковичку, чи її чоловіка—Олааса Марковича. За-знайомиши—слухав з поглядами на художественне значіння „Народних оповідань“ видатних критиків і таців, як українських так і російських: Кулія, Чалого, Петрова, Добролюбова, Тургенева, Скабичевського та ив. зазначивши високу артість українських творів Марка-Вовчка другорядну вагу її російських творів, д. тешенко прийшов до висновку, що Марію Марковичку належала в спільній її роботі з чоловіком тільки фобудя, кістка оповідань; надія ж думу оповідання, зробила їх близькими малюнками власне українського життя, вати й чудову форму що-до мови мій тілки такий знавєць українського народу та вто мови, споріднений з ним душею, який бо Олааса Маркович. Росіянка Марковичка-Мініска не могла так переіняти розуміння психології українського селянина, не могла так опанувати його мовою, чудові зразки якої дають нам „Нар. Опов.“

Доклад д. Степенка викликав живу дискусію, в котрій найбільшу участь узяв д. член т-ва д. Гріченко; вінніс чимало поправок і уваг до доклада, значив досить поверховий етнографізм описань Марка-Вовчка, висловивши в обзаюмленні переважно з народного пісенно та перетвом, і на підставі порівняння „Народ. Опов.“ з де-якими джерелами, що безперечно насають Олаасові Марковичові (напр. його вреслоуєднє до „Черни. Лисенка“) висловив думку, що своєю художественним українським колоритом „Нар. Опов.“ заважають Олаасові: „як би не було Олааса, не було б і Марка-Вовчка“. Д-й Гріченко, ніж вишим ауважив, що в оформленню мови „Нар. Опов.“ прийрав участь і редактор їх—Кулія, як про се свідчить його лист. Проф. Грушевський звернув увагу на те, що при розгляді творів М.-В. з'ягоровано гарну історичну повість Маруса“, писану Марією Марковичкою за короноу, в який видю солідне обзаюмлення з українським обитом. При цьому пошановив проф. Грушевський зібрання з висютом тілки що присланих словників про Марію Марковичку Гавни Варвінок, які підтвержують редакційні виправки Кулішем оповідань Марка Вовчка. З огляду на те, що дискусія затяглась, а також зважаючи на невідомість учасників дискусії, яка виявилась ексертотом, до спеціального аналізу питання про авторство Маріі й Олааса Марковичів, проф. Грушевський закрив засідання, запровадивши перенести дискусію до слідуючих зборів.

До виборів у третю Думу.

Вендичанська волюсть на Поділлі. 8-го сентября відбулися вибори уповномочених від селян. Селяне ставились до виборів дуже свідомо, прихилили всі, кому слід було. В волості збиралось 280 душ. Серед поступових виборців видно було велике захоплення вліаністю справи: з самого ранку обміркували, кого б вибрати, щоб то була найкраща людина... Та „союзники“, котрих було 58 душ, з двох сіл—Стучак та Грошові, на чолі в старшинкою, псували всю справу, не даючи змоги прийти до угоди. Правда, зразу не було великої єдності і серед поступових селян: кожне село виставляло свого

Марко Вовчок.

Далі *).

VI

Одною з найдорожчих та природніших рис оповідань Марка Вовчка можна вважати їх загадну вільнолюбну тенденцію,—оту саму струну, що знов таки Шевченкові дала причину Вовчкову „думу“ назвати „вольною“.

І думу вольною—о доле, Проче наш, моя ти доле,— Такою думу назаво.

Я вже згадував, що всі оповідання Вовчкови з кривавого побуту можна характеризувати, як один галкис до визволення поневолених людей, але не в самих тільки кривавих його оповіданнях ця струна брешить думками акордами. Криваві, як Вовчкови твори почилися, вже доходило,—це всім було видно, що знав, певна річ, і автор. Нарозджені аові форми життя з погляду вільного, але чи вільні воли були істотою своєю?—таке питання напевне ставало перед усіма, хто доложав рук до того, щоб повалити стару неволю. Дійсність не забарилась дати на це питання свою відповідь, яку найкраще можна висловити звисним пророчкуванням російського поета: „на мьсто цієї кривостянх люди придумают много инных“. Та й вигадувати властиво не було потреби, бо вони вже були готові, бо життя економічне сучасної громади вже даво їх вигадати, насамперед у формі найманної праці, що творить усі блага життя, не даючи за це наймтам навіть певного забезпечення від голод-

ної смерті. І от поруч кривавої долі і паралельно з нею найбільше цікавить нашого автора доля наймитів і після кривавого безталання наймитівському присявчує він найбільше своєї гуманної уваги. Уже в першому і, до речі сказавши, найкращому на мою думку оповіданні „Сестра“ це безталання Марко Вовчок змалював з надзвичайною простотою, зачепивши тут питання в тій напівпобіжній формі, що тоді була пануючою. Сестра—удова, що сама про своє життя розказує, через хатні свари, колотнечу та нелад здумала йти у найми. Оце її остання ніч під рідною стріхою.

Полтагаді спати. Я й очей не звела: обиди мене думки та гадки, та журба некуча. Трудно було а думати, що десь наймичкою миятимує! Мала й худобо, і господарство своє, зрєсда в рокоші, а доводиться служити за хліба пимток та годити, може, і лихому, і ледачому кому. Треба й правду, я не правду терпіти, треба принизити. Заваня чужої сторони, яка нова е! Перевбуда вського гора й лиха! Ніхто мене не пожує; ніхто не сяє, не зажуриць коло мене, ані словця любого та широго не промовить. Зізнаю, чужі люди, хоч і добрі, та не знатимуть, яка я; а я знов їх не знамю.

І таки завнала молодича і чужої сторони, і вського гора й лиха; не миянула й звичайна наймитівська доля, як показує кінець оповідання.

Служу такі в тих самих панів. І ще два місяці мені до року зісталося. Важко, Боже, як—ледачому годити! Та вже ваялась, як продавлась,—треба служити! А добуду року, то може дасть мені Сенька, що добре місце натрала собі.—Аби хотів, то знайдеш на свої руки музи!

Досить виразно змалювано наймитівське бідування і а оповіданні „Дев'ять братів і десята сестриця Галля“. Удова,

що заробляла подевицкою, віддала старшого сина свого у найми; доно не навертався він до роду, а як прийшов, то й панати його було важко, бо „робився старший брат білий, як криєда, і справний наймит“, як формулувала своє вражіння маленька Галля. Сумом прошибає від тих картин життя по наймах, що подає тут автор. І найгірше те, що з цього становища власне й виходу нема, бо коли кривавої хоч і далека, але яснов зорею світила воля, то наймитові за сучасного ладу ніякої надії не видно. Як вичний жид, мусить він тиятися по наймах, од одного хазяїна до другого, шукаючи на свої руки мукки, а разом зважати людської, приривства, поштуркування. Оя старшого брата прогнав був хазяїн, але він просить матір наплатити знов йому служби; така ж сама доля жде й інших, і вони муться „занестиється“, як говорить у цьому оповіданні автор. І, працюючи на чужих людей, наймит хоч сто разів може завдавати собі питання: „коли ж відучити? Коли вийснить? Чи коли зглядиться з світу та кривда нерівна? Чи буде полегкість? Чи вменшиться хоч мало скорботи?“ („Дев'ять братів“...)—нічого йому не поможеться. За сучасного економічного ладу, що весь стоїть на експлуатації найманної праці, виходу наймитові робітничові нема, бо не ж вихід справді, що подає нам разом Марко Вовчок, казковим способом приславувавши воїх братів „присягнути зеленому гаю“, тоб-то на робіт їх лустивши. Безперечно, що подокінок особи а-помежі наймитів можуть і таким, або якимсь иншим, схожим чи не-схожим способом розрубати для себе за-

платаний вузол економічних відносин, але для цілого класу наймачих робітників, для економічної, молянь, категорії, такий македонський учпок жадної ваги не має, бо цілий клас не може йти слідом туди подокінок осіб. Не вихід це навіть тоді, коли розвою надано такий ідеалістичний підклад, який бачимо у Кармелюка (оповідання „Кармелюк“). З постати цього наув-легендарного героя користувалась Марко Вовчок, щоб ілюмувати образ брата за інтереси наймитів—бідних, покорижених за сучасного громадсько-економічного ладу людей. „Скрізь,—каже Кармелюк у Марка Вовчка,—скрізь, де я не піду, де не поїду, скрізь бачу вбогих людей, бідаків робітничих. От що мою душу розриває, от що мое серце розшарпує“. „Я не зношу людського лиха і вбожества,—сповідається він коханій жінці.—І мушу тому заобігти! Я хоту поправити тебе життя“. І він погнає заобігати й поправити тим примативним, чисто механічним способом, до якого не раз в історії людкості бралися неглибокі реформатори, нападуючи на зрави якого-небудь лиха, замість того, щоб підірвати корінь йому. „Рівняючи“ вбогих і багатих, Кармелюк не тямить, що ковшем моря не вичерпати, що боротись таким способом з експлуатацією усе одно, що з гидрою битись, у якої раз-у-раз виростають нові голови замість одатих, і що взагалі не в наслідками треба боротись, а з причинами лиха. Не тямить цього, очевидно, й сам автор, і от через віщо, як особа, його Кармелюк—пшина, роскішна фігура, що приваблює своєю шдротю й завзяттям, але як тип, як зразок протесту, як проводирь з не-

трів сучасного лиха—він ні до чого, як ні до чого усі ті сучасні ексиропіратори, коли навіть і буває у них ідеалістичний підклад. А втім мало сказати—ні до чого, бо не треба забувати, що Кармелюків спосіб рівняти вбогих і багатих—це похида доша, на яку, раз ступивши, не вако-вже докочитись до такого брудного ниву, звідки вийнятися на чисте повітря не можна. Це ми й бачимо у Марка Вовчка на прикладі дев'ятиох братів, що вже не „рівняють“, а просто беруть, як і в житті по тих „експропріаторах“, яких од звичайних розбиах не одрянати, які, вирівнявши людей за череду, спокійнісенько собі докінчують. У ва своїх жертв, перед трупами побитих... Оповідання Марка Вовчка, в яких він малює долю наймитів, надто пікаві для характеристики самого автора, бо показують, що він, добре бачивши факти грубого надсаляства та експлуатації, не зумів охотити їх широким привом творчого синтеза, не зумів навіть стати понад ними. Через те і своїм протестантам проти сучасного ладу він не знайшов зброї, кращої від заржавленого меча тієї самої грубої сили й нерівности, що й ті факти сподіяли! Цікаво порівняти що до самого автора його оповідання з кривавого побуту з тими, що ми зараз розглядаємо. З кривавом справу йому була ясна, він не тільки бачив факти, але знав, що й робити з ними, як реагувати на саме з'явнє, до чого і як вести розв'язання кривавого питання. Через те в цих оповіданнях нема нічого недоговореного, ніякої непевности. Інакше з робітничим питанням, якого у всій широті він очевидно не міг охотити, яке

* Див. „Рада“ № 208.

окремого кандидата. Цим користувалися „союзники“ і намагалися провести „свого“. Під вечір постановці згодилися стати одностайно, щоб не пропустити „союзника“. Вачивши „союзників“, що діло але, почали міркувати, як би використати такі і провести свого кандидата. Довго міркували. І такий доміркувався. Хтось — царя чи старшину, запропонував вибрати не голосами, а так: кожний кандидат тягнув жеребок і хто витягне в надписом — той і буде вибраним. Це — казав промовець — сам Бог вважає нам, кого треба вибрати. Дум а була така, що може хоч жеребок пошастить „союзникові“ витягти, коли вже не можна взяти впливом на виборці.

Зразу ж згодилися бути з цим, але... наш селянин ще досить релігійний і твердо вірить в те, що в цій святій ділі Бог вже не попустить неправди. І виборча „лотерея-агері“ почалася. Видко твердо вірили постановці, бо що не витягне „союзник“ жеребка — то все порожній. З вістю бачила „союзників“, як один за другим „йшли за водою“ їхні кандидати. Нарешті двоє з послуповців витягли такі виборчі жеребки. Коли на опросі всі згодилися з такими виборами, „союзники“ було підняли гвалт; та їх скоро вгамували. Де-які селяне почали висяяти їм, що Бог, як видно з цього випадку, відступив від союзників... Уповномоченими пройшли селяне — обоє грамотні, безпартійні постановці.

(Од власн. кор.)

11 септември в Ротмистрівській волості (в Київщині) відбувся вибори по селянській курії. Уповномоченими вибрано двох: одного с.р., другого — безпартійного лівого.

Того ж 11 септември відбулися вибори уповномоченого од робітників смілянської цукроварні графа Бобринського. Вибрано одного уповномоченого — постановці.

(Од власн. кор.)

Могилів-Подільський. 12-го септември відбулися вибори од духовенства та дрібних земельних власників. З 80 душ священників, що мали прихити, було коло 50-ти. Земельних власників прихитало всього три. Вибрано самих священників. Серед вибраних є постановці, але є й такі, котрих вибрано, як кажуть, „сверх чаянія“.

3 ЖИТТЯ „ПРОСВІТ“.

3 катеринославського літературно-артистичного товариства „Просвіта“. Рада товариства на засіданні 5-го септември постановила послиати синові покійного Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) телеграму з спочуттям з приводу смерті великого українського драматурга й артиста такого змісту: „Катеринославська „Просвіта“ з великою тугою австрия сумну вість про смерть незабутнього діяча-громадянина Івана Карповича. Подіяючи ваше горе, товариство прилучається до загального жаю про втрату великого ідейного художника рідного слова“.

Замість д-я Н. Маслова, що одмовився од посади секретаря катеринославської „Просвіти“, до посаду заступни кандидата на секретаря д-й Марусенко.

За кордоном.

Партейтаг німецької соціал-демократії в Есені.

(Київськ.)

Вечірнє засідання 18 (5) септември партейтаг присвятив балачам про святування першого мая. Балачки були довгі і досить палячі, але після близького останнього слова покладника Фіше-

Див. „Рада“ ч. 208.

ра партейтаг ухвалив його резолюцію (див. попереднє число „Ради“). Партейтаг переходить до 5 пункту порядку денного: останні парламентські вибори та політичне становище. Референтом виступає Бебель. Його 2-х година промова — зразкова як з боку змісту, так і з боку форми. На жаль, передати її в короткім газетнім огляді нема ніякої спроможности.

З решти засіданнів партейтагу найцікавішим являється засідання 20 (7) септември, на якому обмірковувалось алкогольне питання. Треба завважити, що в німецькій соціал-демократії помічаються дві течії що до алкогольного питання. Одні кажуть, що алкоголь зовсім не можна вживати (це — абстїнеанти); другі ж кажуть, що його можна вживати тільки не багато (це — темперенти). Делегат Вурм, який виступає перед партейтагом з докладом про алкогольне питання, сам є темперентом і завзятим ворогом абстїнеантів. В початку свого реферату Вурм спинається на шкодливості алкоголю. В рефераті є дуже багато всяких медичних та статистичних відомостей, з яких можна очевидячки переконатись в тому, скільки лиха та шкоди робить алкоголь взагалі й серед робітників з'особна.

Абстїнеанти запевняють, — каже далі Вурм — що алкоголь вживається через те, що він дешевий. Але це, з соціал-демо. точки погляду, неправда. Не постачання викликає попит, а навпаки: попит викликає постачання. Вживання алкоголю тісно звязане з ганючими тепер капіталістичним ладом і з загальним становищем робітників. Ще Енгельс в статті про алкогольський питаній писав, що „всі обставини життя робітника жеңуть його до вживання алкоголю. Горілка є єдиним джерелом його радощів. Робітник приходить з роботою додому стомленим та змученим; він бачить, що його мешкання брудне, вохке та негостинне; його натомлене тіло, виснажене лихим повітрям, поганого поживою, вимагає якогось-небудь зворушення та оживлення зовні. Трактир є єдине місце, де робітник може побачити своїх приятелів і трохи розважитись, — як же йому не пити?“

Треба подати, щоб на фабриках робітникам давали крім води ще чай, каву та інші неалкогольні напитки, смачніші за воду. Де-яким робітникам доводиться працювати в таких підприємствах, де завжди чадно, де повітря завжди отруєне газами, які викликають головний біль та мляість, і робітники мусять пити, щоб прогнати цей біль і цю мляість. Там треба вимагати доброї вентиляції та коротшого робочого дня. Алкоголь впливає на голодний значно гірше, ніж на ситого, але він на де-який час зменшує почуття голоду, й робітники, які не мають спроможности наїстись досуху, хотять алкоголем піддурити шлунок, а це удвоє шкодливо. Та й взагалі робітників годуються дуже погано.

І од робітників драгує апетїт горілкою й нею він проганає недремний снід, який лишився в роті після паганого обїду.

Промовник приходить до висновку, що закони проти вживання алкоголю не досягнуть своєї мети. Навпаки, закони проти вживання алкоголю викликають тільки кари на робітників в той час, як буржуазні елементи, які можуть платити адвола, раз-у-раз увільняються од кар.

С-д ніколи не повинні забувати, що вживання алкоголю є продуктом теперішнього ладу та лихих умов праці й, борючись з алкоголем, насамперед треба боротись з причинами, які викликають його вживання. Щоб знизити алкогольну небезпеку, треба добитись 8-годинного робочого дня, заборони ніч-

що почала була „за здоров'є“ — протестом проти „долі лихого“ людей небодних, вбожества гіркого“, а кінець „за упокою“ — лихим уянням над жіночою й іншими недолідними ділами. Такі почасті й Максим Грімач або ще Данило Гурч, на спомин, мовляв, душі якого автор клада спеціальну сентенцію: „коли б так горду душу та на добре Господь надувти!“ Кожен з їх „ставився, як лев, а гине, як муха“; всі вони починають велетнями, а кіньчають, вбачають, мекрими курми; у всіх широкі, хоч і неврівняні, замаганія та протест наїртувати громадського поволення охочиться раптом і зовсім без потреби в вузькій, дрібненькій родинній сфері: той жіночку замордував, той дочку звів, той уся сім'ю катує. Автор і розумом тямить, і чутє істинним, що непоміжні обставини не можуть бути без пр-тесту, не можуть не викликати дужих натур, що ладні й проти рожа папати, аби перед ним не схантілись, і ви силкуються вистежити їх, змалювати, береться раз, береться другий, обриває і знов починає, все шукаючи з муюко форми, в якій ті натурі живими стали б перед ним, — а виходить усе Чайченко або Чорнокрил, або в найкращій разі Кармелюк. Автор не впадує на свій палатрі фарб, щоб ними змалювати ту фігуру, яка неврівняно десь манячить у глибині його свідомости. І шось трагічне єсть у цих мукх творчости, коли ніяк не можна породити артистичний образ, — єсть він, безперечно єсть, і стоїть єсь тут, „близенько“ — та в руку ніяким світлом не дається. Образ протестанта, вислизнувши з рук Марка

ної праці, більших перерв на спочинок під час праці, гігієнічних умов в фабриках та майстернях, крапкої платні, скасування всіх податків, які роблять життя дорогим, радикальної квартирної реформи, місяць для спочинку на фабриках, народних домів та читальнів, народних шкіл, — ось засоби, які допоможуть с-д боротись з алкоголізмом. Пртому треба вимагати од робітничих організацій, щоб вони не примушували своїх членів пити“) й щоб вони словом та друком розяснювали робітникам всю шкодливості алкоголю, особливо для дітей та молоді. Наприкінці, Вурм вносить резолюцію, яку прийнято одголосно.

Дальша праця партейтагу не має вже такого широкого інтересу: здебільшого, обмірковувались різні „хатні справи“, як от прим. організація й т. д.

21 (8) септември партейтаг закрито.

Останні вісті.

(По телеграфу та з газет).

Вибори до Державної Думи.

Петербург, 16 септември. Центральний комітет мирно-обновленців циркуляром запропонував входити в блоки тільки з дійсно-конституційними партіями, унікаючи блоків з октябристами.

Передвиборче зібрання кадетів заборолено. Мотив — воно загрожувало громадському спокою.

Соц.-революціонери опублікували заяву, в якій закликають виборщиків, які їм спонукують, бойкотувати Думу в 2-й стадії виборів.

Вільна, 16 септември. Поляки збираються один мандат дати євреям.

Фінансові справи. Петербург, 16 септември. „Ръчь“ повідомляє, що росіє державних прибутків та витратків буде виконано з дефіцитом більше 215 мільйонів.

Газета „Сєгодня“ повідомляє, що селянський банк присивив на два місяці кущування поміщицьких земель через великі убытки при реалізації кушених немаетків.

Шкільні справи. Петербург, 16 септември. Дозволено прийняти в московський університет поверх норми 140 євреїв.

Одеса, 17 септември. Міністерство народної освіти запропонувало професорові новоросійського університета Каменського подати в одставку за те, що він не вернув, не звважаючи на прохання германського посольства, взяті ним багато років тому в берлінському музеї дорогі колекції по ботаніці; вченок цей міністерство визнало невідповідним становищу професора російського університета.

В судад. Рига, 16 септември. Справу 34 обвинувачених за „спенельську революцію“ передадо воєнному суду.

Трусі та арешти. Кельці, 16 септември. На Старозаршавській улиці поліція викрила склад зброї окружного комітета воєнно-революційної організації. Арештовано хазяйка квартири та її дочку.

Вільна, 16 септември. Викрито організацію с.р. В звязку з цим зроблено численні трусі; у небаги начальника охоронного відділу Ятовта заброто лїстування. Арештовано 2 чоловіка; мали арештовати Жука, але він утік; поки знайдуть Жука, арештували його батька та сестру.

Землеустроїтельні комітї. Тамбов, 17 септември. Землеустроїтельна комісія визнала за можливе нарізати одрубні хуторські наїли в 10 маєтках.

Вільність трактирів в Германії мають свої великі залі, спеціально для зборів; трактирники оддають залю душно, але з умовою, щоб публіка торгувати за пиво стількото та стількото.

по яких усіх разом набереться 20,000 десятин, куплених селянським банком у кирсановському та борисоглібському повітах.

Вільна, 17 септември. Дієнеська землеустроїтельна комісія ліквідує „куплені селянським банком маєтки“ „Козаково“ та „Стайки“, по яких разом єсть 1.400 десятин.

Бомби. Севастополь, 17 септември. В квартирі Богданова знайдено склад нелегальної літератури, вибухові прилади для бомб, зброю та силу патронів.

Нижній-Новгород, 17 септември. В селі Ляниці, горбатовського повіту, кинуто бомбу в будинок пішої сторожі. Ніхто з людей не постраждав.

Нападї. Лодзь, 17 септември. 16 септември на Новомейській улиці грабїжники напали на аптекарський склад. За ними погнався патруль, одного аловчїня убито і одного затримано.

Тифліс, 17 септември. Вночі під 16 септември на квартиру до капітана Калатозова, на Єлсаветинській вулиці, де відїшло 6 гостей грати в карти, ввійшло 8 чоловіка, які сказали, що вони революціонери, і замкнули двері. Поклали коло дверей 2 бомби. Вони затримали в присутнїх 700 карб. грїшми, взяли годинника і коштовні річі.

Локаут. Маріуполь, 17 септември. Робітників на мляині Трегубова і Гофа, які подали вимагання побільшити заробітню плату на 20%, порозітнувано.

Помежє. Мінськ, 17 септември. В Стоїні 15 септември вночі вгоріло більше 100 будинків.

Самосуд. Лохвиця, 17 септември. В селі Духоновіцї натовп, роздратований частими грабїжами та надїльствами, обшукав без участі адміністрації будинок одностельця; знайдено двох невідомих чоловіка та зброю; обох було арештовано, але один з них хотів утікї і його застрілено.

Штраф. Петербург, 17 септември. Редактора журналу „Ясная Поляна“ оштрафовано на 1,000 карб.

Холера. Нижній-Новгород, 17 септември. В городі 16 септември заслабо на холеру двоє і двоє померло; в губернії од початку пошести заслабо 379, померло 174.

Саратов, 17 септември. В городі 16 септември заслабо 7, померло 2; в повітах заслабо 19, померло 13.

Пенза, 17 септември. В губернії за 16 септември на холеру ніхто не заслаб.

За кордоном. Краюва, 16 септември. Судова палата одмовила російському правительству видати Крагельську-Добродїцьку, яку обвинувачують в тому, що вона брала участь в замахові на життя Скалона.

Чума. Оран, 17 септември. До цього разу померло од чуми четверо, заслабо 13. Думають, що чуму занїс пароход, який прибув з Індї.

Театр і музика.

Театр Грамотности.

В суботу, 15 септември, в театрі „Общества Грамотности“ роспочала сво вистави труппа М. К. Садовського. За-дїя першого спектаклю йшла Суєта.

Сумно якось було дивитись на цю кращу пьєсу небїжчика І. К. Карпенка-Карого і знати, що талановитий автор її вже в могилі, що вже ніколи не напи-

ше він нічого нового, що вже ніколи він не зачарує глядачів своєю чудовою артистичною грою.

Суєта — пьєса така відома, така популярна, що, здається, нема потреби довго вивчається да її. Поки що вона, не вважаючи на де-які свої мінуси, безперечно — одна з найбільш цікавих і талановитих пьєс сучасного українського драматичного репертуару.

Грала Суєту дуже гарно. Честь і слава М. К. Садовському, що за такий короткий час зміг зорганізувати і так гарно повести свою труппу. Мабуть, не мало важкої праці поклав він на це діло. Зате ж і наслідки дуже гарні: труппа грає не тільки без особливо помітних дефектів, що так часто трапляється в молодих труппах, але прямо таки талановито. Мало не всі артисти труппи виявляють справжній артистичний талант. На цю труппу українське громадянство справедливо поклало свої найбільшї надї: труппа молодод, артисти — люде талановиті, люблять своє діло, шїро беруться до нього; на чолі труппи стоїть корифей української сцени — М. К. Садовський. Треба тільки, щоб труппа повонила свій репертуар, — щоб вона рішуче порвала з старими традиціями українського театру і почала виставляти пьєси новїшого напрямку, як оригінальні, так і перекладні. Без цього труппа не зможе виконати свого великого завдання — вивести рідний театр на широкий шлях європейської драми; без цього не зможе розвиватись так, як треба й як могли б, молоді, талановиті артисти труппи, — без цього труппа не матиме ні морального, ні особливого матеріального успіху. Правда, справа з заборону „Євреїв“ Чирикова показав, що не так то легко ставити українській труппі бової пьєси сучасного російського репертуару. Але ми думаємо, що це якесь непорозуміння, якесь помилка; треба це непорозуміння, яке мога швидче, висяити. І справді; пьєса Чирикова йшла безліч разів на російській мові і нікому нічого од цього не пошкодило, — чому ж її не можна виставляти на українській мові, що такого страшного, небезпечного вона прибрала в перекладом на українську мову, чи її головна ідея змінялася, чи зміст став не той, що був? Тут — рішуче висловлюємося — якесь протє непорозуміння.

Але — вернімося знов до Суєти. Із виконавцїв на першому місці треба, звичайно, поставити М. К. Садовського. В ролі Івана Барильченка він не підкрєсьлю особливо артистичної вдачі Барильченка, а дає цілком вірний психологічний тип людини, яка багато пережила і перемучилася, поки виробила потрібну йому „робочу дієспільня“. Чудово грала Борисоглібська (жінка старого Барильченка). Виразну фігуру дав в ролі Михайла Барильченка д. Марьяненко. Зовсім на своїх місцях були дд. Хуторна, Мінченко, Паньківський, Загорський і Ковалевський. Навіть невеличкі ролі звелили собі дуже відповідних, гарних виконавцїв (дд. Корольчук — Акіла Авдіюк і Цірюкнець — Матюша). Не повезло тільки Демидові Королькову. Д. Верховиць не фігурую, ні в голосом, ні рухами своїми не підходить до цієї ролі. Ми б шїро радiali шановному режисерові не випускати цього артиста в ролі Корольченка і не псувати цим загального, дуже гарного ансамблю.

В-дур.

Городський театр.

У недїлю, 16-го, було вдруге виставлено „Фауста“. Партїю Мефистофеля співав замість д. Боссе — д. Цесевич; інші виконавці були ті ж, що і ранїш. Театр був повнісенький.

ний свій образ жіночий Марко Вовчок вкладає трохи тихой покїрливості та терпїливості. Постає ідеальною жінкою, видко, теж не давала спокою авторові, але з нею пощастило йому краще і вона живо, з патією і кров'ю, виглядає з „Народних оповіданїв“. Тихо, рівно, спокійно, не подаючи й знаку про свій жалє чї смутку, про своє розбите серце або радощі, живе ця жінка, без нарікання на важку долю, без жадної скарги годить людині, що на неї й не дивиться, і так само без нарікання й скарги доживає кращого, щасливішого життя. Вона вірить у те краще життя і в цій вірі черпає свою надзвичайну силу. З усіх численних жіночих образів у Марка Вовчка тільки два може й знайдеться таких, що иншу натуру мають: Катря („Гри долі“) і друга Катря („Максим Грімач“). Обидві Катрі дають зразок іншого кохання — шалого, поривчастого, неодолячнього, що мов подум'я опалахне, а перерогіло — попелом узялось, шуктку зробило в серці, з якою життя ні ваги, ні цїни жадної не має. Через те одна Катря занашастила свій вік молодий у черницях, а друга знайшла свою долю на Дніпровому дні, тим часом як інші жінки у Марка Вовчка вмють любити сильно, гаряче, цілою істотою, але вмють терпїти її прощати. Симпатїї автора безперечно коло цих терпїливих, на скорботі і на прощання багатих жіночих образів, і через те ж з такою любов'ю він вималює їх тихі постатї, повиваючи їх чарам якогось ніжного сумовитого тепла і ласки.

(Далї буде).

Сергїй Вфремов.

ДОПИСИ.

Лубні. Увечері 7-го септембля в казенну шкальню зайшов зборщик д. Баранський, щоб забрати натуровані за день гроші. Коли він поличив і записав все, що одібрав, то продавець побачив, що він записав на 10 карб. менш, ніж слід. Продавець сказав про це, але пан Баранський, не кажучи й слова, так турну продавця кулаком в груди, що той трохи не впав додому. Потім того пан Баранський почав ренетувати. "Ти знаєш хто я?" я потомственный почетный дворянин!" і мені дано право так поводитись з такими скотами, як ви, мішане, "моє власне дворянське государство", (?) і що у його єсть навіш з приводу свого потрібний циркуляр. Після цього продавець зауважив йому, що він хоч і не дворянин, але просить, щоб з ним поводитись по людському. Тоді пан Баранський схватив у руки стільця, на якому сидів, і з такою силою попер в продавця, що пляшки забрязчали, а на стукіт і крик убігло в лавку два чоловіки. Продавець заявив при свідках, що буде скаржитись на "дворянина", але той ще довго не втавав "1", почитавши гроші росписався в книзі, але тих 10 карб., за які показав пан Баранський стільцю дворянського героїзму і відваги, все-ж таки не прищитав і росписався, що він одержав не 320 карб., як справді се було, а 310 карб. Тоді продавець завернув його і при свідках заставив перешитати одержані від його гроші. Виявилось при свідках, що він справді перебрав 10 карб. і тільки тоді пан Баранський мусів першу свою росписку зачеркнути. Баранський, побачивши, що добре усючив мерщій, кинувся до належного начальства скаржитись. Тим часом продавець з свого боку подав офіційну скаргу за зневагу і насильство над ним, учинене зборщиком Баранським. Тепер з приводу цього має бути належне розслідування лпарського подвига "почетного" дворянина.

Харків. 10 септембля відкрилась повітова сільсько-господарська і промислова виставка, яка буде до 18 септембля. Виставка далеко не обохоплює всіх галузів сільського господарства харків. повіту. Штуків і худоби зовсім немає. Селянсько-господарськ. машин мало: штук 10 сіянок, 2 віялки та кілька плугів. Бжівнянство представлено теж не досить гурно: знається, всього 1 експонат—Літвінов. Були ганчарні вироби Опішнянського ганчаря Порошеного, а також різні вироби з Подлащини. Особливу увагу звертали на себе чудові вироби варшавських глухонімих: скриньки, тарілочки т. щ. Є цікавий прилад для

втіряків д-я Баумяна: сталіне кільце, яке ходє на роликках, навіається на вал вітряка й цим значно зменчує "трєніє". Д-ій Бауман поклада велику надію на це кільце і гадає підвишити ним роботу наших вітряків до 300—400 пудів в день при самому маленькому вітрі. Кільце коштує 75 карб. Є на виставці чимало різних вишивок килимів (Дегтяривської майстерні), плахтів т. щ. Ці вироби найбільше приваблюють до себе публіку й, справді, між ними є чимало цікавого. Чудові теж вироби учнів мигородської школи; але, на жаль, стоячі досить високо з боку технічного, вони дуже мало додержані з боку українського стилю.

Взагалі ж од виставки, яка не обмежилась тільки харківською територією, можна було б сподіватись чогось більшого. Та й до того ще й впорядки дуже помилкились, дозволивши з першого ж дня забирати додому куплені експонати. Через це виставка багато терє, бо, звичайно, кращі речі швидко розкупуються й забіраються додому. Народу буває доволі, але ж селян, для яких, власне кажучи, виставка мусіла б бути найбільш корисною, мало.

Листування редакції.

Літін, нашому кореспонденту. На ваше запитання—чи можна вважати законними ті вибори, які одбулися не голосуванням, а жеребовкою—одповідаємо: ні, такі вибори незаконні, і їх можна опротєстувати. Що до погроз, то можете не звертати на них жадної уваги: ніхто, окрім суду, не має права примушувати ред. видавати приватні співробітників. Далі ви заштекує, через що це в виборчих волостних сходах беруть участь ті самі селяне, які бувають на звичайних волостних сходах? Відповідь цього вимагає закон 3 люня, який не дозволяє оповити склад волостних сходів спеціально для виборів. "Временныя правила о печати" можна виписати од першої-літшої київської книгарні, прим. од Обглобіна. (Див. слід. відповідь).

Сміла, нашому кореспонденту. "Вольно-економическое Общество" заграло чималу роль в визвольнім руху Росії, а про його знає кожна освічена людина. "В.-Э. О." заслугоує повного довіря, і відомости до його можна асиглати цілком безсечно. Зрештою, Вашої адреси ми нікому не давали.

Передп. 1977. Надруковано не буде, вважаючи на незалежні од ред. обставини.

БІРЖА.

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes entries like 'Петербургська біржа 17-го септембля 1907 р.', 'Державна рента', 'Заставні листи Київ.', 'Внутрішн. з вииграш. позичка перш. р. 1864.', 'Внутрішн. з вииграш. лозичка друг. р. 1866.'

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes entries like 'Петербургськ. міжнародн. Ком. банку', 'Т-ва нафт. пр. бр. Нобель', 'Нафт. і Торг. т-ва "Мантешевъ и Ко"', 'Петербург. Приватн. та Комерц. банку', '1-го Т-ва пароход. по Дніпру', '2-го Т-ва пароход. по Дніпру', 'Петербург. учетн. та позичк. банку', 'Рос. для загранич. торг. банку', 'Т-ва зал. стал. та метал. зав. "Сормово"', 'Брянськ. рельсов. метал.'

Table with 2 columns: Item description and Price. Includes entries like 'Позабавлений посади, народній учитель-українець шукає місця до дітей, чи якої нішої роботи. Скінчив учительську семінарію. Адреса в редакції "Ради".', 'Позабавлений посади, народній учитель-українець шукає місця до дітей, чи якої нішої роботи. Скінчив учительську семінарію. Адреса в редакції "Ради".'

Редактор М. Павловський. Видавець Є. Чикаленко.

ОПОВІСТКИ.

Позабавлений посади, народній учитель-українець шукає місця до дітей, чи якої нішої роботи. Скінчив учительську семінарію. Адреса в редакції "Ради".

Advertisement for 'Видавництво "ВІК"'. Includes text: 'Видавництво "ВІК"', 'В книгарні "Кієвської Старини" (Київ, Вєзаконская, 8) ПРОДАЮТЬСЯ Народні Оповідання — МАРКА ВОВЧКА, в двох томах, з портретом автора і з передмовою П. Куліша. Ціна за том 50 коп., на кращому папері 75 коп. Книгарням 25 проц. скидка. 10—4

Співробітник "Ради" та "Л. Н. Вістника" шукає кондіції десь в селі недалеко од Києва. Має педагогічний досвід і добре знає німецьку мову. Листовне: ред. "Ради", для М. Г.; особисто—щодня од 10 до 3 в редакції "Ради". 5—1

Large advertisement for 'М. И. Мандль'. Includes an illustration of a woman in a long dress and hat. Text: 'М. И. Мандль. Хрещатик 42. Телефон 764. ДО НАСТУПАЮЧОГО СЕЗОНУ ОДЕРЖАНО: У дамському відділі: У мужеському відділі: кращі заграничні розкішний вибір готового МОДЕЛІ ВБРАННЯ і копировки. Гарний вибір річей на верх хутром СПІДНИЦІ верхні та нижні. Для прийому замовлень одержано хутра кращих англійських французьких і російських хвабрик. Ціни без торгу. 100—12

Видання "Українсько-Руської Видавничої Спілки" у Львові.

Table listing various books and their prices. Divided into 'Перша серія' (First series) and 'Друга серія' (Second series). Includes titles like '43. В. Кравченко. Буденне житє', '44. У. Шекспір. Король Лір', '45. Д. Луніянович. За Кадильну, по-вість', '46. Г. Гайне. Полорож ва Гарц', '47. І. Франко. Захар Беркут', '48. У. Шекспір. Міра за міру', '49. М. Коцюбинський. Поединок і інші оповідання', '50. О. Стороженко. Марко проклятий', '51. С. Ковалів. Рибулови', '52. Марко Вовчок. Народні оповідання, том I', '53. П. Мирний. Серед степів. Оповідання', '54. В. Ярошинська. Перекиньчика', '55. В. Винниченко. Повість і оповідання', '56. Л. Мартович. Хитрий Панько', '57. В. Вересаєв. Записки лікаря', '58. М. Вовчок. Народні оповідання, том II', '59. М. Горький. Мальва і інші оповідання', '60. М. Держиця. Композитор і інші оповідання', '61. Ю. Заєр. Легенди', '62. А. Чехов. Змор і інші оповідання', '63. Н. Кобрицька. Яда і Катруся та інші оповідання', '64. Д. Луніянович. Від кравди, по-вість', '65. А. Чайковський. Оповідання', '66. Марко Вовчок. Народні оповідання, т. III', '67—68. І. Левинський. Хмари', '69—70. В. Золя. Жерміналь', '71. О. Маковей. Оповідання', '72. І. Франко. На лоні природи', '73. Кар. Кавкі. Народівстві і П початки', '74. Фр. Енгельс. Людвіг Фаєрбах', '75. Фр. Енгельс. Початки родина', '76. Ш. Сеньобю. Австрія в XIX столітті', '77. В. Будячицький. Хлопська Польськість', '78. К. Флямарион. Про небо', '79. М. Драгоманів. Переписка (визчєрнано)', '80. С. Стєнник. Підземна Росія', '81. Адріан. Аграрний процес у До-брославях', '82. Г. Тєн. Філософії штуки', '83. Дж. Інгем. Історія політичної економії', '84. Е. Феррієр. Дарвінізм', '85. Й. Конрад. Національна економія', '86. В. Стефанік. Моє слово, оповідання', '87. Ж. Масперо. Старинна Історія єхидних народів т. I', '88. М. Коцюбинський. У гринвий сьвіт', '89. М. Карєєв. Філософія культурної і соціальної історії XIX ст.', '90. О. Кобиліньська. До сьвіта, Нова-вєль', '91. О. Андикевич. Моя популярність', '92. Е. Фрас. Нарис геології', '93. Б. Ленкий. Кара та інші оповідання', '94—95. П. Стороженко. Історія західно-європейських літератур до кінця XVIII ст.', '96. Г. Байрон. Чайльд Гарольд', '97. М. Драгоманів. Шевченко, українськї і соціалізм', '98. Марк Твайл. Том Соєр', '99—100. Е. Шпєр. Політична історія Палєстини', '101. І. Франко. Місія. Чума. Казки і сатири', '102. З. Гінтер. Історія геогр. відкриттє у XV—XVI ст.', '103. Л. Толстой. Козаки', '104—105. М. Драгоманов. Листи до Ів. Франка і інших т. I', '106. В. Самійленко. Україна', '107. Др. А. Фєрель. Гієієна нервового і духовного життя', '108. І. Франко. Мавідулянтка', '109. Ігерінг. Борьба за право (друкуєтєся)', '110. А. Володиславич. Орли, комедія', '11. М. Грушевський. В. Хмельницький', '12. Курцій Руф. Філотас', '13. В. Наумович. Великія на азіадного сьвіта', '14. Панає Мирний. Лови', '15. І. Пузлий. Непропаца сила', '16. М. Грушевський. Бєх-Аль-Джугур', '17. І. Раковський. Вік нашої землі', '18. А. Чехов. Каштанка', '19. М. Драгоманів. Мик. Ів. Костомарів', '20. В. Золя. Напад на млин', '21. І. Пузлий. Нови і перемінні авіаді', '22. Г. Квітка. Маруся', '23. М. Левинський. Умова для селян-сильо', '24. П. Куліш. Орися', '25. М. Кістяківська. Іван Гус', '26. О. Стороженко. Оповідання I', '27. В. Баранський. Дослідні з поля статистики. Ліс шумить', '28. В. Коваленко. Діє шумить', '29. І. Франко. Шевченко в польській рев. легенді', '30. В. Гіго. Клод Ге', '31. В. Еган. Руські селяни на Угорщині', '32. П. Мирний. Лихий попутав', '23. А. Д. Уайт. Розвіт географічних поглядів', '24. Ів. Франко. Україне шастє', '25. С. Ефромов. Національне питання в Норвегії', '26. П. Ніщинський. Гомерова Іліяда (I пієня)', '27. М. Драгоманів. Два учителі', '28. Е. Золя. Повинь', '29. С. Томашівський. Київська коза-чина 1855 р.', '30. П. Ніщинський. Гомерова Іліяда (2 пієня)', '31. Т. Масарик. Ідеали гуманности', '32. Льюїс. Інтер у клопотах', '33. М. Костомарів. Письмо до ред. "Колокола"', '34. М. Роголь. Вій', '35. І. Раковський. Вулькани', '36. Г. Фьльбер. Ірландія', '37. О. Терпєвський. Москвофіль і на-родовці', '38—39. І. Тургенєв. Аси', '40. Л. Вороніковський. Маруся', '41—42. Давте Алігері. Пекло, пієня I—X', '43—45. В. Олександров. Раси європії', '46—48. Л. Толстой. Крайчерова со-ната', '49—50. О. Бодяцький. Українські казки', '51. Е. Золя. Смерть Оліве Бекайла', '52. А. Уайт. Розвіт астроном. по-глядів', '53. П. Ніщинський. Гомерова Іліяда (3 пієня)', '54. А. Міцкевич. Лист до гал. приятє-лів', '55—56. Л. Толстой. Смерть Іюана Іліча', '57. В. Брайтенбах. Біологія в XIX в.', '58—59. М. Горький. На даї життя', '60—61. М. Верн. Вібілія, студія', '62—63. Г. Кляйєт. Маркіза О...', '64. М. Карєєв. Філософія Історії', '65—67. Ф. Достоевський. Грач', '68. Ш. Сеньобю. Міжнародні револю-ційні партії', '69—71. І. Тургенєв. Весняні води', '72. А. Д. Уайт. Розвіт поглядів на-ліху', '73—74. П. Куліш. Українські опові-дання', '75. Ф. Лясаєв. Про суть конституції', '76—77. А. Шамієсо. Петро. Шлемль', '78. М. Драгоманів. Літературно-су-спільні партії в Галичині', '79. Д. Мордовєв. Оповідання', '80. О. Конєвський. Листи про ірландію', '81—82. І. Левинський. Гуморески', '83—84. Ю. Віанєр. Житє рости у морі', '84—85. П. Ніщинський. Гомерова Ілі-да, IV—VI', '86. В. Антонович. Польсько-україн-ські відносини'

Всі видання Видавничої Спілки пролає й висилає Книгарня Наукового Товариства імени Шевченка у Львові, ул. Театральна № 1, у Києві Книгарня— "Україна", ул. Безаковська № 8. Виписувати можна через контору "Літературно-Наукового Вістника" у Києві, ул. Прорізна № 20.